

MINISTERUL EDUCAȚIEI
ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA

Anexă la Ordinul MEC
nr. 631 din 31.05.2023

МЕТОДИЧЕСКИ ПРЕПОРЪКИ
ОТНОСНО ОРГАНИЗАЦИЯТА
НА УЧЕБНИЯ ПРОЦЕС ПО УЧИЛИЩНИТЕ
ДИСЦИПЛИНИ
БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА и
ИСТОРИЯ, КУЛТУРА И ТРАДИЦИИ
НА БЪЛГАРСКИЯ НАРОД
ПРЕЗ 2023-2024 УЧЕБНА ГОДИНА

Chișinău, 2023

МЕТОДИЧЕСКИ ПРЕПОРЪКИ ОТНОСНО ОРГАНИЗАЦИЯТА НА УЧЕБНИЯ ПРОЦЕС ПО УЧИЛИЩНИТЕ ДИСЦИПЛИНИ **БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА** и **ИСТОРИЯ, КУЛТУРА И ТРАДИЦИИ НА БЪЛГАРСКИЯ НАРОД** ПРЕЗ 2023-2024 УЧЕБНА ГОДИНА

I. УВОД

Съгласно *Кодекса за образованието на Република Молдова*, бр. 152/2014, комуникацията е ключова образователна компетентност, която акцентира върху тежестта на дисциплината при оформяне на профила на ученика. В това отношение дисциплината **Български език и литература** заедно с другите дисциплини от етнокултурния блок с нагласите, ценностите, и инструментите, които те активизират в училищата с българския контингент ученици заемат важна позиция в образователния процес при ефективно прилагане на интра-, меж- и трансдисциплинарни подходи на нивото на дидактическото въздействие заедно със другите дисциплини от областта «Език и комуникация», дори и в условия на дистанционното обучение, което беше наложено от пандемичната ситуация.

Тази идея е в основата на Методическите насоки по организацията на учебния процес през 2023-2024 учебна година по предмета **Български език и литература** в начално, гимназиално и лицейско образование.

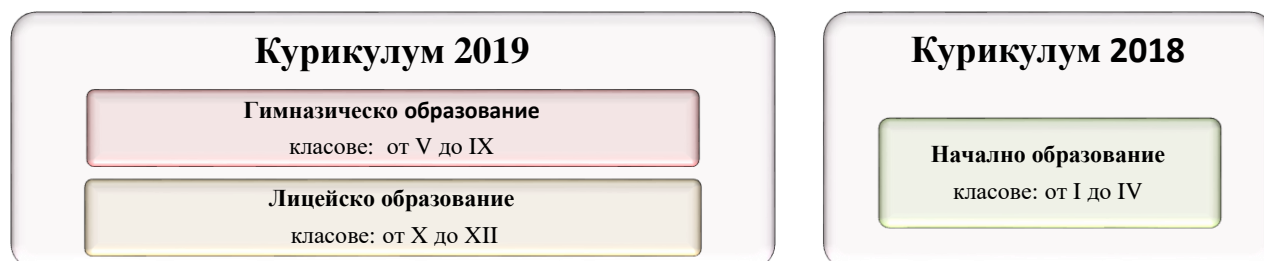
1.1. От утвърдения Училищен курикулум до курикулума за оценяването

Утвърденият Курикулум за дисциплината Български език и литература е съставна част от националната учебна програма и представлява система от концепции, процеси, продукти и цели, които осигуряват функционалност и развитие на дисциплината на ниво начално, гимназиално и лицейско образование, отдавайки приоритетна роля на синхронизирането на психоцентричните и социоцентричните подходи, приоритизирането на образователните цели и ефективната интеграция на дейностите по преподаване-учене-оценка в дидактическия подход.

Основната цел на организацията на обучението по родна словесност е създаване на условия за развитие на хармонична личност – определена в своята етнокултурна идентичност и открита за Диалога на културите.

В съответствие със Заповедта № 591 на Министерството на образованието, културата и изследванията от 26.06.2020 «За внедряване на училищния Курикулум през 2020-2021 учебна година» организация на обучението по Български език и литература в **V-IX- класове** ще е въз основата на Курикулум-2019; в **X-XII класове** ще е въз основа на Курикулум-2019.

През учебната 2023-2024 уч. г. учебният процес по **Български език и литература** ще се осъществява по Националната учебна програма по схемата, представена по-долу:

Фиг.1: Реализация на Курикулум 2018, 2019 г. по Български език и литература

Образователният процес по български език и литература през 2023-2024 учебна година ще се осъществява в съответствие с Учебния план за начално, гимназиално и лицейско образование и други нормативни документи, издадени от Министерството на образованието и изследванията на Република Молдова. Основният нормативен документ за преподаване на **Българския език и литература** е Училищният курикулум за 1.-4., 5.-9., 10.-12. класове.

Основен момент в курикулумът по *Български език и литература* за начално, гимназиално и лицейско образование е структурирането им чрез компетентностния подход (компетенции). Курикулумите по *Български език и литература* за начално, гимназиално и лицейско образование *посочват* специфичните компетенции, както и логиката на формирането им, учебното съдържание и препоръчаните дейности за тяхното постигане в съответствие със стандартите.

В дългосрочната учебна програма (календарно-тематическия план) учителят ще предлага модели за оценяване на учебните продукти, които се съдържат/са предложени в Курикулум-2019, включително модели на учебни продукти, разработени от STEAM и STEM образование. Моделите на оценяването на учебните продукти могат да бъдат разработени от самите учители, като се вземе за основа разработеният критерий в Референциала на оценяването на два вида продукт (*Таблица 4, Таблица 5, Таблица 6*) по *Български език и литература*.

1.2. Нормативни актове

Списъкът на нормативните актове, регламентиращи организацията на учебния процес през 2023-2024 уч. г., включени в Методическите препоръки за организацията на учебния процес по училищната дисциплина *Български език и литература* през учебната 2023-2024 г. година се допълва с:

1. Учебен план за основно, средно и гимназиално образование през учебната 2023-2024 г. (утвърден със заповед № 200 от 28.02.2023 г.):
https://mecc.gov.md/sites/default/files/3.1.plan_cadru_2023-2024_rus_final_02.05.2023_modif_la_teze_si_anexa_17.05_publicat_0.pdf
2. Български език и литература. История, култура и традиции на българския народ : Начално образование: Национальный курскулум;- Кишинэу: 2018:
https://mecc.gov.md/sites/default/files/curriculum_bulgara_site.pdf
3. Български език и литература: Curriculum național : Clasele 5-9 : Curriculum disciplinar : Ghid de implementare / Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova; - Chișinău: Lyceum, 2020:
https://mecc.gov.md/sites/default/files/limba_si_lit_bulgara_gimnaziu.pdf
4. Български език и литература: Curriculum național : Clasele 10-12 : Curriculum disciplinar: Ghid de implementare / Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova; – Chișinău: Lyceum, 2020:
https://mecc.gov.md/sites/default/files/limba_si_lit_bulgara_liceu.pdf
5. Български език и литература. Programă pentru examenul național de bacalaureat Aprobată la ședința Comisiei Naționale de Examene, Proces verbal nr.1 din 04 noiembrie 2021, Ordinul Ministerului Educației și Cercetării nr.1499 din 04 noiembrie 2021:
http://aee.edu.md/sites/default/files/programa_bac_limba_si_literatura_bulgara.pdf
6. Стандарти за професионална компетентност на дидактическите кадри в общото образование. Aprobate la ședința Consiliul Național pentru Curriculum, proces-verbal nr. 18 din 03 iulie 2018; prin Ordinul ministrului educației, culturii și cercetării nr. 1124 din 20 iulie 2018:
https://mecc.gov.md/sites/default/files/standarde_de_competenta_profesionala_ale_cadrelor_didactice_din_invatamantul_general_0.pdf
7. Стандарти ефективности обучения : Метод. пособие для учителей. – К.: Lyceum, 2012:
https://mecc.gov.md/sites/default/files/standarde_2012_rusa_1.pdf
8. Методически препоръки за индивидуализацията на учебния процес за ученици с ООП; Заповед на МОКИ №253 от 26.04.2017:
http://guogagauzii.md/images/%D0%9F%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%B7_%D0%9C%D0%9E%D0%9A%D0%98_253_26.04.2017_%D0%9C%D0%B5%D1%82._%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%B8_%D0%BF%D0%BE_%D0%B8%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D1%83%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D1%86%D0%B8

9. Индивидуальный учебный план (ООП) / – Ch.: 2012:
http://ise.upsc.md/uploads/files/1401097891_ind_uc_plan.pdf

1.3. Теми за изследване и прилагане

За да се гарантира прилагането на Курикулум 2019, Курикулум 2018 се препоръчват за възползване от следните теми за изследване и приложение:

- 1) Управление на качествено изпълнение на Курикулум за 2019/Курикулум 2018 в общообразователните училища;
- 2) Методиката за обучение и развитие на интер-/трансдисциплинарни умения на учениците по Български език и литература;
- 3) Ефективно използване на онлайн платформи/решения в процеса на дистанционно обучение и интерактивно обучение (изработени приложения, инструменти, тематично съдържание и учебни продукти).
- 4) Оценяването, средство за осигуряване на успех на учениците по Български език и литература.
- 5) Устен ученически продукт – разновидности и форми на презентация в часовете по Български език и литература/История, култура и традиции на българския народ.

Предложените теми ще служат като тематични ориентири за методически срещи, републикански/районни дидактико-методически семинари, както и за организация на дейността в рамките на заседанията на методическите комисии в учебните заведения.

II. СТРАТЕГИИ НА ПРОЕКТИРАНЕТО

Календарно-тематичното планиране е учебно-програмен документ, който обединява елементи от Националния курикулум по *Български език и литература*.

ЕТАП I. Анализ на предвидения курикулум

- Анализ на дългосрочното проектиране от предходната учебна година (2022-2023);
- Идентифициране на специфични умения, които са били частично развити или неразвити;
- Идентифициране на учебното съдържание, което може да бъде поето и прехвърлено през следващата учебна година;
- Идентифициране на възможни рискови ситуации.

ЕТАП II. Анализ на преподавания курикулум

- Изготвяне на началната оценка / писмена, устна, практически задачи за оценка и др. за проверка на усвоените знания;
- Администриране на инструменти за оценка;
- Анализ на резултатите от оценката и идентифициране на областите на интервенция;
- Оценка на нивото на усвояване на умения от предходната учебна година.

ЕТАП III. Прилагане на проектирания курикулум

- Избор на учебни дейности, които ще благоприятстват коригирането/ възстановяването/ консолидирането на учебното съдържание;
- Избор на учебни дейности през призмата на улесняване на достъпа до онлайн среда и нови технологии;
- Проектиране на учебни дейности, които ще улеснят достъпа на ученици от семейства с повишена степен на уязвимост.

ЕТАП IV. Анализ на курикулума за оценяване

- Проектиране на вида/формите на оценяване при реализирането на уместен и полезен оценъчен подход;
- Идентифициране на подходящи методи и инструменти за оценка за постигане на целите;
- Анализ и валидиране на резултатите;
- Набелязване на насоки за подобрене.

2.1. Препоръки за оформяне на дългосрочното проектиране

Функционално курикулумът е свързан с изработването на годишен календарно-тематичен план от всеки учител по български език и литература. Учителят изработва своето основно ръководство за работа, ръководейки се в начално образование, гимназиалното и лицейското образование от интегрирания курикулум, предполагащ двусъставността на обучението (езика и литературата).

Курикулумът разписва максимум от възможности и варианти на компетенциите, които структурират целите и пътищата за постигането им. Това не ограничава учителя, но предполага **творчество в избора на стратегията за преподаване и учене** във всяка конкретна ситуация. Тази учебна година според Курикулум-2019/Курикулум 2018 учителят сам планира необходимото съотношение на езиковите и литературни часове, съобразявайки се с конкретната ситуация. Учителят има право да фиксира своето внимание върху онези дейности на учениците, които са целесъобразни от гледна точка на владеене на езика, духовните потребности и формиращите цели на предмета. Негово е правото разумно да планира равнището на постигане на стандартите в един реализуем процес на педагогическо сътрудничество с учениците.

Родноезиковото обучение в молдовските училища с български контингент учещи предполага съобразяването с формиращия характер на съвременното образование и превръщането на ученика в субект на обучението, отчитане на спецификата на образователната система в Република Молдова, културните взаимодействия и различните степени на владеене на езика.

Най-важното в езиковото обучение е ориентирането му към текста и чрез него към заниманията с езика като изразително-изобразително средство (за себеизразяване и разбиране на другия). Това се налага от полиезиковата и поликултурната ситуация в Републиката и от специфичните условия на функционирането на българския език в Република Молдова. При езиковото обучение следва да се съчетават системно-структурният и комуникативно-речевият принципи, които да намират приложение в разнообразните дейности за работа върху текста и при създаването на собствен текст от учениците. Принципно е спазването на интердисциплинарната връзка с литературното обучение (не само българска, но включително и по руска, румънска, универсална), като работата с художествения текст да е целенасочена към пълноценното използване на българския език за разкриване на богатите му изразни възможности, за обогатяване на индивидуалния речников запас на учениците и развитие на реалните им възможности да се себеизразяват с помощта на българското слово. Учебното съдържание е насочено преди всичко към получаването на знания за стилистичните особености на словоупотреба, за текстовите структури и развитие на навици за конструиране на текстове от различен стил в собствената писмена дейност, овладяване на книжовната форма на българския език чрез развитие на устната и писмена реч на учениците. Също така принципно е да се работи в тясна взаимовръзка не само с *Българската литература*, приобщаваща учениците чрез художествените творби към духовното богатство на българите, но и с *Историята, културата и традициите на българския народ*. Този предмет се преподава в рамките на 1 час седмично. Да се засили междупредметната връзка на *Българския език и литература* и други дисциплини от етнокултурния блок, включително и *Музикално образование*.

Важна е установката за тясната междупредметна връзка в етнокултурния блок дисциплини, а именно *Български език и литература* и *История, култура и традиции на българския народ*, защото именно образователната система е един от най-естествените механизми за хармонизиране на междуетническите отношения в условията на полиетничността и мултикултурализма на страната. Тези дисциплини взаимно се допълват, като дават на учителя възможности:

- да се възпроизвеждат ценностните модели на етносистемата в различните времена и епохи, да се постига българската етнопредстава за базовите ценности - за любов, семейство, деца, щастие, хармония;

- да се осмисля как авторът превръща индивида в личност, как е представена личността в единението ѝ с общността, какво е взаимодействието им в рамките на националното и общочовешкото битие;
- да се транслира културният и емоционален опит на българския народ, неговият ментален свят;
- да се възпитава българин като патриот и съвестен гражданин на Република Молдова.

СЪДЪРЖАНИЕТО НА ПРЕДМЕТА *ИСТОРИЯ, КУЛТУРА И ТРАДИЦИИ НА БЪЛГАРСКИЯ НАРОД* е в тясно взаимодействие с всички дисциплини на хуманитарния и естетическия цикъл, но най-вече с литературата. В часовете по българска литература учителят трябва да се базира върху темите, изучавани по *История, култура и традиции на народа* (за исторически личности и събития, например, Васил Левски, Христо Ботев, Паисий Хилендарски, Априлско въстание, Руско-турска война и др.). Междупредметните връзки трябва да се осъществяват систематично. Особено активно и ефективно се реализират тези връзки чрез **проектно базирано обучение**.

В процеса на самостоятелно търсене учениците придобиват компетенциите в основните области от съдържанието на предмета *История, култура и традиции на народа* (а това е информация за род и семейство, за празници с техните обичаи, ритуали и традиции; за народен календар, отразил народния светоглед; за етнографско пространство: село, двор, жилище; за родината – Буджак и Молдова и за прародината България; за фолклор, народни занаяти, ежедневието; за история и модерност; и др.). Всички тези аспекти стават изключително добра и необходима основа за разбиране на българските литературни контексти, особено от възрожденския период. Запознавайки се с народното изкуство, учениците се учат на любов към живота, уважение към работата, сърдечна топлина, творческа дръзновеност, стремеж да утвърждават добротата, истината, красотата в живота.

Учителите трябва да планират проектите така, че да са фокусирани върху важни теми и компетентности от Курикулума по предметите. Актуални остават примерните теми за проекти, предложени в Методическите препоръки по БЕЛ за 2021-2022 уч. година, но учителят може да предложи и друга тематика в контекста на учебния дискурс.

В съответствие с учебния план на Министерството на образованието, културата и изследването за 2023-2024 учебна година брой часове по предмета *Български език и литература* остава без изменения, като за всички училища с български контингент учещи се запазват по 3 часа седмично. Само в лицейските класове от хуманитарен профил за *Български език и литература* се отвеждат по 4 часа седмично, докато в класове с реален профил остават по 3 часа: - за 1.-4. клас (3 часа, интегриран курс)

- за 5.-9. клас (3 часа, интегриран курс), според Курикулум-2019

- за 10. -12. клас (4 часа, интегриран курс хуманитарен профил), според Курикулум-2019

(3 часа, интегриран курс реален профил), според Курикулум-2019.

Предмет *История, култура и традиции на българския народ* се преподава в рамките на 1 час седмично на български език от 1. до 9. клас. За начален етап е издаден учебник за 1.-2. клас. Този учебник може да се използва като помагало също така и в 3. и 4. клас. В отделни учебни заведения възможно е задълбочаване на етнокултурния компонент. За целта в училището се изработва индивидуален план, който се утвърждава в Министерството на образованието и изследването.

Валидни са препоръките, посочени съгласно методическите препоръки от предходната учебна година (2022-2023), в контекста на следните уточнения:

- дидактически проектни документи транспонират учебната програма по персонализиран начин и се разработват от преподавателския състав в съответствие с действащите нормативни актове;

- дейността по преподаване-учене-оценка ще се извършва на базата на дългосрочен проект, планиране на учебни единици или ежедневен дидактически план;

- краткосрочният учебен план е задължителен за млади специалисти, преподавателски състав без педагогическа степен и педагогически персонал с втора педагогическа степен;

- всеки преподавател има право да разработва дългосрочния проект на етапи, всеки семестър.

Достъп до Методическите препоръки по преподаване на българския език и литература 2022-2023 учебна година

2.2. Оценка на нивото на усвояване на материала в края на 2022-2023 г. за постигане на дългосрочно планиране за новата 2023-2024 учебна година

Един от сериозните специфични аспекти на учебния процес през 2023-2024 учебна година е **организацията на повторение на учебния материал и възстановяване на евентуалните пропуски** от обучението през 2022-2023 учебна година. Ще се наложат следните моменти:

1. **Задължителното първоначално (входно) оценяване** на учениците. Във всички класове (освен 1. клас) то ще се провежда след първите 2-3 урока. Входното оценяване ще включва елементи, формулирани на познавателни нива, по темите, изучавани в периода на 2022-2023 година (индивидуално във всеки клас в зависимост от периода на дистанционното обучение/качество на образованието). Въз основа на резултатите, получени от учениците при първоначалното оценяване, учителят ще определи необходим брой часове за отработка, с цел да се ликвидират и се дороботят някои „пропуски“, идентифицирани в знанията на учениците.

2. Дългосрочната учебна програма (календарно-тематическото планиране) за 2023-2024 учебна година трябва да бъде разработена по семестри. В зависимост от периода на повторението учителят планира обединение на съдържанието на учебната програма (при необходимост) в процеса на преподаването-обучението-оценяването от гледна точка срокове за реализиране на учебната програма по български език и литература в 2023-2024 уч. година.

В класния дневник на страницата на всеки предмет в раздел „Бележки“ (вдясно) ще се посочи «В» - възстановяване на учебния предмет въз основа на Календарно-тематическото планиране. Учителят по *Български език и литература* е задължен да направи самостоятелен анализ на качеството на усвояването и нивото на формираните компетенции.

През **втората седмица** на учебната 2022-2023 година ще бъде подготвена от учителя и реализирана контролна работа за входно ниво (за всеки клас в зависимост от тематичното съдържание), която ще включва както езикови въпроси, така и литературни.

Предварително (в края на август) учителят ще си е подготвил **календарно-тематическото разпределение** по всеки клас, което след «входното ниво» ще се коректира от учителя, като се отчетат резултатите от качеството на усвоения материал, изучаван в периода на 2022-2023 учебна година. Учителят сам определя инструментите за оценяване, самостоятелно взема решение за материала, който следва да бъде оценен с оглед на личния опит и традиционно ключевите и възлови езикови и литературни теми, които ще се изучават.

2.3. Оценка на степента на усвояване на умения от предходната година

Ефективността на дидактическият подход се обуславя от подходяща и правилна диагноза на постигнатото учебно съдържание.

Анализът на резултатите при първоначалното оценяване, за всеки ученик и за всеки клас, ще насочи учителя при идентифицирането на областите на интервенция. Всеки учител ще разработи и администрира тест за първоначално оценяване, подходящ за класа, с който работи.

Общи изисквания за изготвяне на извадката за първоначална оценка:

- тестът за първоначално оценяване ще включва различни задачи за оценка, насочени към специфичните умения в края на класа от предходната година на обучение;
- подходът за оценяване ще се основава на цялостната конструкция на ученето от предишни класове, в контекста на прогресирането на специфични умения от Националната учебна програма.

Изводите относно степента на постигане на оценените умения ще накарат преподавателския състав да проектира, ако е необходимо, дейности за поправка/консолидация на учебния материал, така че да се гарантира премахването на пропуските, идентифицирани в образователния процес от предишния година на обучение.

Резултатите от първоначалното оценяване имплицитно ще определят проекта на дидактическият подход за изучаване на новия материал. Следователно учителите ще комбинират някои съдържания, за да отговарят на броя часове според учебния план.

По време на корекцията на календарно-тематическото планиране в последното ще се отбележат темите за повторение. Учителят има право в рамките на определено от самия него време (1-2 урока) да реализира «пропуските». По време на периода-повторение учителят ще предлага на учениците да се съсредоточат върху самооценка, докато учителят ще оценява навика, формиран у учениците, без да се слагат бележки в Училищния бележник.

Дългосрочната учебна програма (календарно-тематическото планиране) за 2023-2024 учебна година ще бъде утвърдена от директора на образователното учреждение не по-късно от края на септември 2023 година.

До края на 2023-2024 учебна година преразпределения календарно-тематичен план ще бъде реализиран в пълния му обем. Учителят ще е готов да реализира програмата както в условията на дистанционно обучение, така и в присъствено обучение.

2.4. Препоръки за изграждане на нови знания

За да остане автентично свързана с преподаването на *Българския език и литература*, мисията на учителя е да поддържа и стимулира мотивацията на ученика. Следователно организацията на часовете трябва да бъде автентична, стимулираща от гледна точка на контекста и учебната среда. В същото време преподаването трябва изрично да предоставя онези лостове за учене през целия живот, които го правят незаменим като обект на изучаване.

Диагностични/възстановителни дейности.

Заклученията, направени от първично оценяване на учебните единици, се използват за създаване на коригиращи учебни дейности. В часовете се извършва ремедиация чрез различни дидактически методи, чрез подкрепа от страна на учителя или колега-възпитател, чрез организация на обучението в малки групи и компютърно подпомагано обучение.

Коригиращите инструкции се прилагат, когато учителят идентифицира ученик, който се нуждае от временна допълнителна подкрепа за подобряване на умение(я), свързано с блок от учебно съдържание, или за предотвратяване на продължаващи академични проблеми. Целта на коригиращото обучение е да подпомогне онези ученици, които изостават много от връстниците си в академичните постижения или основните академични умения.

Внимание! По време на консолидацията или периода на възстановяване учениците ще бъдат насърчавани да наблягат на самооценката, а учителите ще оценяват уменията на учениците, без да поставят оценка.

Адаптиране към особеностите/категориите на учениците с ООП

Конструирането на обучение за ученици с обучителни затруднения е трудна задача за всеки учител, предполагаща индивидуализирано и комплексно познаване на ситуацията на ученика. При учениците със специални образователни изисквания знанията и себепознанието за тяхната личност са ключови елементи, като обучението се изгражда по индивидуална учебна програма по дисциплината.

Внимание!!! Ако в класа има деца със специални образователни потребности, учителят трябва да адаптира предметния курикулум в съответствие с индивидуалните особености на ученика и въз неговата основа да се изработи индивидуален учебен план (гл.: Образователный учебный план, Chişinău, 2012).

Достъп до **Методологически препоръки относно професионално консултиране и ориентиране на ученици със специални образователни изисквания от общообразователни учреждения през 2022-2023 учебна година (рум.)**

Препоръки за интегрирането на технологиите в образователния процес

Учебните ресурси (учебникът и традиционните дидактически материали) могат да бъдат разширени с цифрови информационни ресурси. Учителят трябва да разполага с цял набор от ресурси, от които да предложи тези, които най-добре отговарят на личността на ученика, който ще учи самостоятелно. В критични моменти от обучението, ученикът, който учи самостоятелно, може да се обърне към учителя за помощ в преодоляване на трудностите.

Цифрови ресурси:

- учебници по Български език и литература в PDF формат <http://ctice.gov.md/manuale-scolare/> за 2, 4, 5, 6 и 8 класове.

Материали за интерактивно обучение (мултимедия):

- Национална агенция за учебни програми и оценяване, Тестове за подготовка за национално тестиране в 4. клас и матурите в 12. клас: <http://aee.edu.md/clasa-sesiunea-examen/sesiunea-2023>

- онлайн-образователна платформа: <https://ucha.se/>

- учене на български език чрез youtube-ресурси:

https://www.youtube.com/results?search_query=%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B5+%D0%BD%D0%B0+%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B8+%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%BA

- електронни образователни ресурси в Учим-онлайн:

https://www.youtube.com/watch?v=rLZVIKpsV7o&t=324s&ab_channel=%D0%A3%D1%87%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BB%D0%B0%D0%B9%D0%BD

- интерактивни игри по различни теми в областта на БЕЛ:

Българинът във възрожденския свят: <https://learningapps.org/display?v=p66iuaHPa21>

Васил Левски образователна игра: <https://create.kahoot.it/details/798e0dc4-d7bb-4ab6-952c-f303a4d4bab4> и други по избор на учителя.

III. СТРАТЕГИИ НА ОЦЕНЯВАНЕТО. ОЦЕНЯВАНЕ НА УЧЕБНИТЕ РЕЗУЛТАТИ

По Български език и литература, съгласно нормативната уредба, ще се прилагат следните видове оценяване:

• Първична оценка (ПО); • Формиращо оценяване (ФО); • Сумативно оценяване (СО).

Оценяването на учебните резултати се извършва съгласно действащите нормативни актове.

Оценяването е не само мотивацията на ученика, но и констатацията, диагностиката на резултатите на ученика, прогностиката, оценяването на нивото на способностите му и практически умения в края на даден цикъл на обучение. Оценяването трябва да носи възпитателен характер и да включва иновационните технологии: рейтинг, многоаспектно оценяване, самооценка и взаимнооценка. В основата на оценките по български език и литература се поставят преди всичко комуникативната, етносоциокултурната и интеркултурната компетенции. Освен традиционните методи на оценяване трябва да се прилагат и иновативните: изследване, проекти, портфолио, оценъчни дидактични игри, тестиране.

Изисквания към оценяването:

- **Обективност:** сходни форми, еднакви критерии, без лично отношение.
- **Етичност:** зачитане на правата, достойнството и различността.
- **Справедливост:** всички трябва да имат равни възможности за успех.
- **Прозрачност:** кого, кога и как ще оценяват.
- **Отговорност:** да се отчита ефектът върху оценявания и институцията.
- **Адекватност:** изпитните форми да са адекватни на целите на оценяването.

- **Своевременност:** да се поддържа ефективна обратна връзка.
- **Ефективност:** оценяването да не отнема цялото време на учителя, а и на учениците.

С цел адаптация на учениците от 5. клас към новата система за оценяването им, през периода септември - октомври 2023 г.:

1.1 активността на учениците и училищните им резултати ще се оценяват **без цифрова оценка**, като се използват критерии, дескриптори, квалификативи;

1.2 учителите **ще обяснят** на учениците взаимовръзката между дескриптор и бележка, като по този начин ще подготвят учениците да разберат значението на бележките;

1.3 учителите **ще информират родителите** за спецификата на новата система за оценяване и за значението на участието на семейството в преходния период.

Внимание! В пети клас ще се следват препоръките от 2020-2021 учебна година относно оценяването на учениците, за да бъдат адаптирани към системата за оценяване и поставяне на бележки, използвани в гимназиалното училище, в съответствие с разпоредбите на параграфи 45, 46 от Правилника за оценка и оценяване въз основа на резултатите от обучението. (одобрено със заповед на МОКИ № 70 от 30 януари 2020 г.), а именно:

- в 5. клас **няма да се дават оценки за формативното оценяване**, като ролята на това оценяване е ръководство за ученика към напредък и успешно обучение;
- единичните отговори в часа **няма да бъдат основание за оценка**;
- през първия семестър **няма да се оценяват домашните с бележки от "1" до "4"**.

Ученикът ще бъде оценяван според оценката от сумативното оценяване в края на всеки един учебен модул. Резултатите от оценяването ще спазват принципа на поверителност, като се съобщават на ученика и родителя, без да бъдат публично оповестявани. След сумативното оценяване учителят задължително ще проведе урок, който ще включва два важни аспекта:

- анализ на резултатите, упражнения за коригиране на грешки, диференцирани обяснения;
- рефлексивна самооценка, която стимулира съзнателно, самостоятелно и фокусирано обучение към успеха на ученика.

Препоръчва се: в 5. клас оценките от "1" до "4", получени при сумативното оценяване да не се записват в училищния дневник. Учителят ще изработи план за възстановяване и ще извърши в рамките на 1-2 седмици повторния тест, който ще има същата степен на трудност. Учениците, които са отсъствали, ще трябва задължително да направят теста за сумативното оценяване. Това ще бъде направено след уроците, във времето, договорено от учителя с отсъстващите ученици и тези, които са следвали плана за възстановяване. Оценката се записва в деня на тестирането със строга спецификация в раздел „Бележки“ на училищния дневник.

Сумативното оценяване се провежда във всички класове (1.-12.) в края на определен учебен период след усвояване на голям обем от предвидено съдържание с цел установяване нивото на владене на компетенции и единици на компетенции. **Препоръчва се** използването на оценъчните ресурси, разработени и издадени КНИГИ ЗА УЧИТЕЛЯ (от 1. до 12. клас) по проекта «Запазване и разширяване обхвата на обучението по български език и литература в Република Молдова», реализиран от неправителствената организация «Асоциация на учителите българи в Република Молдова» и Посолството на Република България в Република Молдова. В тях има оценъчни ресурси за входно ниво (първично оценяване), така и сумативно оценяване и финално оценяване. Учителят може да използва собствени разработени оценъчни ресурси при максимално приближение към матрицата на спецификациите и структурата на външното оценяване (национално тестиране в начално образование, бакалавър в лицейското образование).

На републиканско ниво в края на учебната година (втората половина на месец май) ще се проведе външно оценяване във форма на контролна работа/тест в 9. клас. Получените бележки на учениците ще се отразяват в дневника като текуща бележка. През декември месец, в края на първия семестър, на учениците ще се даде тест за трениране. Резултатите ще се анализират заедно с учениците, без да се слагат бележките в дневника.

С цел на систематизация и очертаване на маршрута на оценяването на учителите се предлага **Карта на оценяването** (Таблица 1, Таблица 2, Таблица 3), в която се отразяват препоръчваните форми и брой оценяване във всеки клас.

Таблица 1

КАРТА НА ОЦЕНЯВАНЕ В НАЧАЛНО И ГИМНАЗИАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ

Внимание! Не се допускат в класните бележници други знакове освен квалификативите, представени в таблицата!

Задължително в графата «Учителски бележки» се оформят записи: **СО** – Сумативно оценяване; **ПФО** – Поетапно формативно оценяване;

В – възстановяване

Български език и литература

1. клас 2 семестър		2. клас		3. клас		4. клас		5. клас		6.-8. клас	9. клас	
ПФО	СО	ПФО	СО	ПФО	СО	ПФО	СО	ПФО	СО	Според календарно-тематическото планиране, предложено в издадените КНИГИ ЗА УЧИТЕЛЯ, предложено в издадените КНИГИ ЗА УЧИТЕЛЯ (от 1. до 12. клас) през 2021 г.	1 семестър	2 семестър
<i>срп</i> (3-4) по броя на продуктите	<i>срп</i> (3)	<i>срп</i> (4-5) по броя на продуктите	<i>срп</i> (4)	<i>срп</i> (4-5) по броя на продуктите	<i>МН Д 3</i> (4)	<i>срп</i> (5-6) по броя на продуктите	<i>МД Д 3</i> (5)	Минимум 3 учебни продукта	«5» - «10» (след всеки модул) <u>без да се слагат отрицателни бележки</u>		издадени те КНИГИ ЗА УЧИТЕЛЯ (от 1. до 12. клас) през 2021 г.	Декември
						Национално тестване	(писмено/устно: доклад, резюме, презентация, коментирана рисунка и др., запланирани от учителя в КТП.	Мин: 2 (септември и октомври без оценяване)	Тренировъчно външно оценяване – тренировъчен тест от МОИ от 45 мин. Без оценяване.	Външно оценяване от 45 мин. Оценява се и се взема като текуща бележка .		
Във всички класове (освен 1.клас) се осъществява входно ниво (ПО)												
Без годишно оценяване	Без годишно оценяване	Годишно оценяване		Годишно оценяване		Годишно оценяване			Годишно оценяване	Годишно оценяване		

Таблица 2

КАРТА НА ОЦЕНЯВАНЕ ПО ИСТОРИЯ, КУЛТУРА И ТРАДИЦИИ НА БЪЛГАРСКИЯ НАРОД

Клас	1. клас 2 семестър		2. клас		3. клас		4. клас		5. клас		6. - 9. клас
	ПФО	СО	ПФО	СО	ПФО	СО	ПФО	СО	ПФО	СО	
Вид оценяване	срп	срп	срп	срп	срп	МДДЗ	срп	МДДЗ	«5» -«10»	«5» -«10»	
Квалификатив	срп	срп	срп	срп	срп	МДДЗ	срп	МДДЗ	«5» -«10»	«5» -«10»	
Кол-во	1	1	2	1	2	1	2	1	2/3	3/4	
Особености			За всеки семестър отделно		За всеки семестър отделно		За всеки семестър отделно		1 – 1 семестър 1 – 2 семестър	1 – началото на ноември 1 – декември 1 – края на февруари 1 - май	Част от темите по ИКТ ще са включени във външното оценяване през май.
Семестрови/годишни бележки не се слагат									Годишно оценяване	Годишно оценяване	

Таблица 3

КАРТА НА ОЦЕНЯВАНЕ В ЛИЦЕЙСКО ОБРАЗОВАНИЕ

Внимание! Не се допускат в класните бележници други знакове освен квалификативите, представени в таблицата!

Задължително в графата «Учителски бележки» се оформят записи: **СО**– Сумативно оценяване; **ФО** – Формативно оценяване; **В** – възстановяване

Български език и литература

10. клас		11. клас		12. клас	
1 семестър	2 семестър	1 семестър	2 семестър	1 семестър	2 семестър
Входно ниво (ПО) – септември (без да се слага бележка в Училищния бележник)	ОБЩО: 3 (три) сумативни оценявания Исходно оценяване през май с оценка в Училищния бележник	Входно ниво (ПО) – септември (без да се слага бележка в Училищния бележник)	ОБЩО: 4 (четири) сумативни оценявания Исходно оценяване през май с оценка в Училищния бележник	Входно ниво (ПО) – септември (без да се слага бележка в Училищния бележник)	ОБЩО: 3 (три) сумативни оценявания Исходно оценяване през май с оценка в Училищния бележник
Учениците в лицейското образование реален и хуманитарен профил имат правото на избор на Български език и литература в семестриална теза както в лятна, така и зимна сесия (Заповед на Министерство на образование и изследвания на РМ № 200 от 28.02.2023 г. «Об утвърдени УЧЕБНИХ ПЛАНОВ для начального, гимназического и лицейского образования на 2023 – 2024 учебный год»)					Без семестриална теза в лятна сесия
Зимна семестриална теза (по избор на учениците)	Лятна семестриална теза (по избор на учениците)	Зимна семестриална теза (по избор на учениците)	Лятна семестриална теза (по избор на учениците)	Зимна семестриална теза (по избор на учениците)	
Последното СО в края на семестъра пишат само тези ученици, които не са писали семестриална теза в зимната сесия	Последното СО в края на семестъра пишат само тези ученици, които не са писали семестриална теза в лятната сесия	Последното СО в края на семестъра пишат само тези ученици, които не са писали семестриална теза в зимната сесия	Последното СО в края на семестъра пишат само тези ученици, които не са писали семестриална теза в лятната сесия	Последното СО в края на семестъра пишат само тези ученици, които не са писали семестриална теза в зимната сесия	Последното СО в края на семестъра пишат всички ученици

Специални положения, свързани със семестриалните тези в зимната и лятна сесия

1. Не е изключен вариантът, когато един преподавател може да има само 2-3-ма ученици по Български език и литература, тъй като се избира по тяхно желание (въпросът се решава на административно ниво на образователното учреждение);
2. **ВАЖНО!!!** Акцент върху чл. 70 Правилник за оценяване (Член 70. Предметите, за които има семестриални тези в лицейско образование, се установяват със заповедта на Министерството на образованието и изследванията (*нататък по текста* – МОИ). Не е позволено да се организират допълнителни тестове / СО в допълнение към тези, установени със заповедта на МОИ), т.е. в деня на писане на последното СО по Български език и литература с ученици от 10./11./12 (зимна сесия) клас след последния модул в края на декември/май ученикът, избрал дисциплината Български език и литература за семестриална теза в зимната/лятната сесия, **няма да пише СО**.
3. Учителят трябва да предвиди дейностите на ученика/учениците, които са писали семестриална теза, в деня на писане с целия клас на СО - индивидуална задача за 1 урок (45 минути) по разработване на продукт (например: работа с ИКТ, задачи с повишена сложност, допълнителни практико-тренировъчни упражнения и други видове работа по оценяване по преценка на учителя), която предвижда друга задача, различна от списъка на компетенциите, включени в теста/работата на СО. Бележките за тази индивидуална работа се слагат в Училищния бележник в дата, отлична от тази на СО (например: следващата дата/колонка). По преценка на учителя индивидуалната задача на някой ученик/ученици може да не бъде оценявана.
4. Чл. 15 от Правилника за оценяването: при организиране на СО учителите са отговорни за разработването на инструменти за оценяване: оценъчния ресурс/теста, спецификационната матрица, барема, схемата за преобразуване на точките в оценки.

IV. МУЛТИ-/ИНТЕР- И ТРАНСДИСЦИПЛИНАРЕН ПОДХОД

Мулти-/интер- и трансдисциплинарните дейности предполагат интегриран подход към учебната програма чрез фокусиране върху проблеми от реалния свят в ежедневен контекст, с акцент върху идентифицирането на решения, за да се развият умения за живота, предлагайки на учениците широка картина на явления, ситуации от перспективата на различни дисциплини.

Мулти-/интер- и трансдисциплинарните дейности ще бъдат проектирани от началото на учебната година, посочени в дългосрочния дидактически проект.

За тази цел се препоръчва:

- осъществяване през учебната година на 1-2 проекта в сътрудничество с други предмети;
- организиране на общи дейности в класната стая, училището, общността с участието на 2-3 учители, които преподават други предмети;
- всеки учител може да планира дни за мулти-/интер- и трансдисциплинарни дейности през годината или семестъра, със съгласието на администрацията на учебното заведение;
- темите, предложени за мулти-/интер- и трансдисциплинарните дейности ще бъдат свързани със съдържанието на учебната програма;
- мулти-/интер- и трансдисциплинарни дейности могат да бъдат проектирани и проведени във всеки урок поотделно, в неговата дисциплина, с окончателен общ продукт;
- в рамките на всяка тематична тема (разглеждана в рамките на един или два дни с последователни мулти-/интер- и трансдисциплинарни оси/седмица) ще бъде разработен и представен съвместен продукт от дейностите.

V. УЧЕБНИЦИ

През учебната 2023-2024 г. ще се използват действащите учебници, препоръчани от МОН, като за класовете, в които се прилагат новите учебни програми, ще бъдат направени необходимите адаптации, други помощни средства, безплатни образователни ресурси.

КЛАС	НАЗВАНИЕ	ГОДИНА	АВТОРИ	ИЗДАТЕЛСТВО
1. клас	Буквар «Светулка».	2010	И. Димитрова, Е. Дериволкова.	Chişinău, Ştiinţa

1. клас	«Моите корени» Учебник по история, култура и традиции на българския народ» 1- 2. клас.	2007	Е.Рацеева, Н.Червенков, Е. Дериволкова, М. Драганова	Univers pedagogic.
2. клас	Български език за 2. клас.	2015	И. Димитрова, Е. Дериволкова.	Chişinău, Cartier
2. клас	«Моите корени» Учебник по история, култура и традиции на българския народ» 1 – 2. клас.	2007	Е.Рацеева, Н.Червенков, Е. Дериволкова, М. Драганова	Univers pedagogic
3. клас	“Слънчева пътека» Читанка	2005.	М. Натаина, Е. Дериволкова, Н. Кара,	Chişinău, Cartier,
3. клас	Български език за 3 клас.	2016	К. Демирева, Н. Кара, Н. Вълчева, М. Натаина, Е. Дериволкова	Chişinău, Cartier
4. клас	«Къщичка на детство златно». Читанка	2005	М. Натаина, Е. Дериволкова, Н. Кара	
4. клас	Български език за 4. клас	2017	К. Демирева, Н. Кара, Н. Вълчева	Chişinău, Cartier
5. клас	Български език и литература, за 5. клас	2020	К. Демирева, Н. Кара, Е. Рацеева, Л. Кавръкова, С. Никифорцев.	Chişinău, Cartier
6. клас	Български език и литература за 6.клас.	2020	К.Демирева, Е.Рацеева, Н.Кара, С.Никифорцева	Chişinău, Cartier
7. клас	Български език и литература за 7. клас	2012	Е. Рацеева, Н. Кара, К. Цанков	Chişinău, Cartier
8.клас	Български език и литература за 8.клас	2013	Е.Рацеева, Н.Кара, К.Демирева	Chişinău, Cartier
9. клас	Български език и литература за 9.клас	2016	Е.Рацеева, Н.Кара, К.Демирева	Chişinău, Cartier
10.и 11. клас	Учебно помагало по Български език и литература	2016	Е.Рацеева, К.Демирева, Д.Йорданова, С.Никифорцева	Chişinău, Cartier
12.клас	Учебно помагало по Български език и литература	2016	К.Демирева, Е.Рацеева, Н.Кара, Д. Йорданова	Chişinău, Cartier

Учебниците, които се произдават след 2018 година, са съобразени с изискванията на курикулума. Но и учебниците, издадени преди реформата на курикулума, са построени на културологична основа, позволяват успешно да се реализират целите на курикулума. Могат да се използват и учебниците, издадени в Република България, обаче организацията на работата в лицейските класове трябва да се съобразява с насоките, представени в теоретичната част на курикулума и в издадените през 2007, 2010, 2011 и 2019 година гидове за учителя.

Даниела Търсынэ, главен консултант в Министерството на образованието и изследванията, висша дидактическа степен

Елена Рацеева, д-р, конф. ун., Тараклийски държавен университет «Гр. Цамблук»

Надежда Гайдаржи, д-р, висша дидактическа степен, ТЛ «М.Губогло», Чадър Лунга, заместник началник на Главното управление на образованието в АТО Гагаузия